

THE SUNDAY MORNING BUSINESS HALACHA PROGRAM

מעקה and Unsafe Conditions - Week 2

מחנה אפרים הלכות שלוחין ושותפין סימן יא
מנחת חינוך מצוה תקמו-תקמז

לז"נ ר' שמואל-ל יוסף בן ר' מרדכי אהרן ע"ה

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי א-ליעזר ע"ה

לז"נ ויצה בת ר' שמואל-ל זאב ע"ה
לז"נ לוי בן דוד שלמה
לז"נ שמואל-ל זאב בן לוי

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

מחנה אפרים הלכות שלוחין ושותפין סימן יא

שאלה מי שרוצה לתקן המעקה ע"י אומן גוי אי יברך עליו :

תשובה ברפ"ק דמציעא סבירא ליה לרב נחמן דהמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו ואותביה ליה ממתני' דהשוכר את הפועל לעשות עמו מלאכה היום מציאתו לב"ה, אלמא דהמגביה מציאה לחברו קנה חברו, ומשני שאני פועל דכידו של ב"ה דמי ע"כ. ואיכא למידק בה דמ"ש פועל משליח בעלמא אי משום דיד פועל כיד ב"ה שליח נמי קי"ל שלוחו של אדם כמותו וכב"ה דמי ואפ"ה ס"ל דלא קנה חברו. אבל פי' דמלתא הכי הוא דשליח שאני משום דאין אדם יכול לעשות שליח שיזכה לו במקום שחב לאחרים, מה שאין כן בפועל דכיון דפועל גופו קנוי לב"ה לגמרי חשיב ידו כיד ב"ה ממש, ונמצא שאין דין הפועל והשליח שוים דשליח שרוצ' לזכות לחברו היינו היכא דקא מכוין לזכות לחברו אבל אי לא כיון לזכות לחברו לא קנה חברו אפי' למ"ד המגביה מציאה לחברו קנה חברו. אבל פועל שנשכר לכל מלאכת בע"ה ואפילו למציאה אפילו אי בשעה שהגביה המציאה לא היה בדעתו להגביה אלא לעצמו הרי היא של ב"ה כל כמה דלא הדר ביה בהדיא. וכן ראיתי זה ימי' בתשו' החדשות להרשב"א ז"ל וה"ט משו' דידו כיד ב"ה דמי דשכירות ליומיה ממכר הוא וכמ"ש הריטב"א שם בחי', ודמי לעבד כנעני דאמרין בפרק השואל אמר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו תיבעי למ"ד שלוחו של אדם אינו כמותו ה"מ שליח אבל עבד יד עבד כיד רבו דמיא, ומסיק מסתברא יד עבד כיד רבו דמי. ואגב אורחין איכ' למילף דאי א"ל לשכירו צא והשאל עם פרתי ה"ז חשיב שאלה בבעלים דיד פועל כיד ב"ה דמי. ודכוותא כתב הרב מהרש"ך ז"ל דאפטורפוס של יתומים שתפס בשביל היתומים ה"ז זכה משום דידו כידם כמ"ש ר"ח ז"ל ה"ה נמי לענין שאלה בבעלים דפטור מהאי טעמא. ובפ"א מהלכות תרומות הביא הרב בכ"מ בשם א"ח שכתב בשם הראב"ד דאם קנה מהכות' שבלים לצורך מצוה ומרחן כותי בשביל ישראל חייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו ע"כ והרב ז"ל תמה ע"ז דהא קי"ל דאין שליחו' לכותי. ולכאורה היה נראה דהראב"ד ז"ל איירי כשמרחן על ידי פועלים כותים דנהי דאין כותי נעשה שליח לישראל מ"מ פועל שאני דידו כיד ב"ה וכאלו מרחן ב"ה דמי והכי משמע מהירושלמי דמסכת פאה אמתני' דקצרוה גוים ה"ז פטורה משום דקצירך אמר רחמנא ולא קציר כותים, אמרו עלה דאם קצרוה פועלים כותים ה"ז חייבת. ולפ"ז יש לומר דאם שכר פועל לתקן המעקה ה"ז מברך עליו דחשיב כאלו הוא עצמו עשהו :

ועוד היה נראה טעם אחר לומר דיכול לברך עליו ואף על פי שהגוי עשהו ואין שליחו' לגוי ה"ד במידי דבעי שליחות כגון תרומה וכיוצא, אבל במידי דלא בעי שליחות ובלאו הכי יכול חברו לעשותו ומה שעשה עשוי כגון נ"ד דאי תיקן מעקה של חברו שלא מדעתו ה"ז שפיר כי נמי עשהו גוי חשיב כאלו עשהו ישראל. וכיוצא לזה כתב הרשב"א ז"ל דטבילת כלים כיון דאי הטבילו ישראל שלא מדעתו מה שעשה עשוי טבילת גוי נמי מהני, ואפשר לומר שזהו טעמו של הראב"ד ז"ל שכתב דשלוחו של אדם כמותו. איברא דהאי טעמא לחודיה לא סגי אלא לומר שיועיל טבילת כלים ע"י גוי כיון דלא בעינן שליחות וכמו שכתב הרשב"א ז"ל, אבל שיהא חשיב מה שעשה הגוי כאלו עשהו הוא בעצמו כדי שיברך עליו דהא אפילו אם עשהו חברו לא חשיב כאלו עשהו הוא בעצמו כדי שיתחייב הוא לברך עליו כמ"ש הרב בכנסת הגדולה משם רבותיו ז"ל דעשיית מעקה וכיוצא דלא בעינן שליחות אין ב"ה מברך עליו אלא האומן המתקן אותו מברך דכיון דלא בעינן שליחות בכה"ג אינו חשיב עושה המצוה אלא המתקן אותו יע"ש בה' שופר ור"ה, ודלא כבפ"ח שכתב דאם הטביל ע"י גוי שיברך עליו. אבל בנ"ד נר' לי שיברך הב"ה אם עשהו ע"י אומן פועל יום מהטעם הראשון. ולפי מ"ש הבפ"ח נראה דכי אימעט גוי משליחות ה"ד במידי דצריך שליח דא"א לעשותו שלא מדעת ב"ה, אבל מידי דיכול לעשותו שלא מדע' ב"ה והרי הוא עשוי כסוכה ומעקה הרי זה נעשה שלוחו:

מנחת חינוך מצוה תקמו-תקמז

ונ"ל מלשון הר"מ והרהמ"ח דבארות ובורות דמרבינן בספרי הוא ג"כ מ"ע של עשיי מעקה ול"ת עיין בש"ע ג"כ דכלל דין בארות וכו' בדין גג ואח"כ כתב וכן כל מכשול וכו' ונ"מ דצריך לברך כמו מעקת הגג כנ"ל עיין בלשונם ובלשון הרהמ"ח בסוף המ"ע.

עוד כתב הר"מ והן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו וכו' שנא' השמר לך ושמור נפשך מאוד ואם לא הסיר בטל מ"ע ועבר בלא תשים דמים וכו' והכ"מ הרשים ברייתא דר"נ בב"ק מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע וכו' ולא יגדל וכו' שנאמר ולא תשים וכו' ואינו מבואר רק דיש לאו בדבר אבל עשה אינו מוזכר כלל והר"מ לא כלל זה בכלל עשה דמעקה רק עשה אחרת דהשמר לך וכו' נראה דדברים הללו אינו בכלל עשה דמעקה דרק גגין ובורות וכו' דנתרבו בספרי והביאן הר"מ בכלל עשה דמעקה אבל זה כתב מ"ע אחרת דזה לא נזכר בברייתא דר"נ א"כ אפשר דליכא רק ל"ת ונ"מ דאין מברכין וגם יכול להסיר ההיזק ע"י עכו"ם וכדומה דאין בני שליחות כמ"ש לעיל.

וגם עיקר הלימוד דכתב הר"מ דהשמר לך וכו' קאי על שמירת הגוף מבואר בברכות דף ל"ב ע"ב גבי חסיד אחד שהתפלל ונתן לו הגמון שלום ולא החזיר לו וכו' א"ל כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכו' וכתוב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכו' אלו הייתי חותך וכו' ואינו מבין דרק השמר וכו' כתיב כי לא ראיתם כל תמונה וכו' אבל שמירת הגוף לא שמענו. והנה על ההגמון ל"ק כי הם מינים ומהפכים דברי אלקים חיים למינות ומי יודע איזה פי' שפי' הרשע בכתוב הזה דלדעתו קאי על שמירת הגוף אך דברי רבינו הר"מ צ"ע מנלן זה דהוי עשה לשמירת הגוף מרק השמר וכו' דמיירי בענינים העומדים ברומו של עולם עיקרי הדת וצ"ע אך בודאי מצא באיזה מקום ונעלם מאתנו. (וע' בהשמטות). גם צ"ע דהר"מ כתב העשה מהשמר וכו' ועיין בר"מ פ"ד מהלכות תפילין דס"ל השמר דעשה ג"כ לאו הוא וכ"כ בפ"ח מה' בית הבחירה בביטולו שמירת המקדש עברו על ל"ת דושמרו דהשמר וכו' הוא לאו וא"כ למה כתב כאן ואם לא הסיר וכו' ביטל מ"ע ועבר על לא תעשה דלא תשים וכו' הא מהשמר ג"כ עבר על ל"ת ועבר על שני לאווין ועיין בדין זה דהשמר אם עשה אם לאו פלפול ארוך בס' שעה"מ בהל' תפילין שם ומובא בח"ז והיא אריכות ובאתי רק לעורר

גם צ"ע דאם השמר קאי על שימור הגוף כמ"ש אם כן אם לא עשה מעקה ג"כ עובר בעשה זו א"כ למה כתב הר"מ אם הניח גגו בלא מעקה עובר בעשה ועשית וכו' ובל"ת ולא תשים וכו' והו"ל לכתוב לפי דבריו כאן דעובר בשני עשין ועשית וכו' ורק השמר לך וצ"ע. ואפשר דיצא להר"מ דגם בשאר מכשולים איכא עשה אף דבדברי ר"נ ליכא אלא ל"ת מהש"ס דב"ק צ"א שורי הרגת אתה אמרת לי להורגו וכו' ומוקי ליה בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה עיי' ברש"י וברא"ש היינו דהם מזיקים וכו' ומאי קא תבע ליה דאמר אנא בעינא למיעבד מצוה כדתניא וכו' וחייבו ר"נ וכו' והנה שכר מצוה אינו רק בעשה דמוטל על הבעלים לעשות וז"ל הר"מ פ"ז מה' חובל שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות ואילן וכו' וקדם אחר ושחט שור זה שלא מדעת בעלים חייב לשלם לו וכו' שהרי הפקיען מלעשות מצוה וכו' וכן כל המונע הבעלים מלעשות מ"ע שהם ראויים לעשות וקדם אחר וכו' ועיין בחוה"מ סי' שפ"ב א"כ ד"ז רק בעשה דעליה מוטל ובל"ת ל"ש זה וק"ל א"כ אם נימא כר"נ דבכל רע אינו עובר אלא בל"ת א"כ אמאי בשור זה המזיק חייבים לשלם לבעלים אלא ע"כ איכא עשה ג"כ והפקיעו מהמצוה ועשה זו לא היה יכול הר"מ לכלול בעשיית מעקה כי בספרי מרבינן קצת דברים ומאי דלא מרבינן אינו בכלל ע"כ מצא עשה אחרת רק וכו' הכלל עכ"פ מוכח מהגמרא זו דבכל המכשולות איכא עשה ג"כ חוץ הל"ת ועיין בש"ך סי' שפ"ב סוף ס"ק א' שכתב דגם זה עשה היינו הריגת השור וכו' וכדלקמן סי' תכ"ז סעיף א' ואשגרת דלישנא הוא דאין זה בכלל העשה דסעיף א' כמ"ש רק בכלל העשה דסעיף ח' ע"ש. עוד כתב הר"מ והרב המחבר הרבה דברים אסרו חז"ל מפני סכנת נפשות ואלו הם לא יניח וכו' ולכאורה איסור תורה כמו מכשולות וכו' ואפשר לא תשים דמים וכו' אינו אלא אם יש מכשול לאחרים וזה דקדק הר"מ וכתב מה לאחרים עלי וכו'

אך רק השמר ושמור דלדעת הר"מ הוא עשה וקאי על עצמו א"כ איכא איסור תורה בדבר. וספק סכנה
חמור מספק איסור תורה וצריך עיון קצת עיין בחולין